…wa do ludu chrześciańskiego augszburskiej konfesyi. 1. paźd. 1787.

MOWA
DO LUDU CHRZESCIANSKIEGO
AUGSPURSKIEY KONFESSYI

PRZY

ZAKŁADANIU KAMIENIA

pod Ołtarz

NOWEGO KOSCIOŁA

W LUBLINIE

Dnia 1. Października Roku 1787.

MIANA

przez Wielebnego JMci Xiędza

GŁOWACKIEGO.

W WARSZAWIE 1788.
w Drukarni uprzywileiowaney MICHAŁA GRÖLLA, Księgarza
Nadwornego J. K. Mci.

Każdy z nas niech się bliźniemu podoba ku dobremu dla zbudowania. Epistola S. Pauli ad Romanos Cap. XV. Versu 2.

Stoycie tedy w tey Wolnośći, ktòrą nas Chryſtus wolnemi uczynił. Epiſt. S. Pauli ad Galatos. Cap. V. v. 1.

Tak wielka i rzadko ſię trafiaiąca Uroczyſtość, iaką my na tym Mieyſcu dziś obchodziemy, podała by mi obfitą do mówienia Materyą; gdyby krótkość czaſu, gdyby przychylna tak zacnych Słuchaczow attencya, niebyła mi powodem, abym myśli moie w krótkich opowiedział ſłowiech.

Za naywiękſzą poczytam ſobie pomyślność, że mi wolno przed tak licznym i zacnym zgromadzeniem otworzyć nieudolne uſta moie; że mi wolno radoſnym ſercem oddać nayżyczliwſze powinſzowanie, WAM KOCHANI BRACIA! ktòrzy tego nowego Przybytku Chwały Bożey ieſteście Fundatorami i Promotorami; a oraz w krótkim napomnieniu WAS zachęcić, do oświadczenia nayżywſzey wdzięczności nietylko Bogu, którego Błogoſławieńſtwem uſzczęśliwieni ieſteście, ale i tym, których ſzczególną łaſką zaſzczycać ſię możecie.

Pamiętne, a do tego uroczyſtego Obrządku pięknie ſtoſuiące ſię ſłowa, czytam w Liście Pawła S. do Galatow, które w ten opiewaią ſpoſób.

Stoycie tedy w tey Wolności którą nas Chryſtus wolnemi uczynił.

Błogoſławiony Apoſtoł Swięty Paweł, w pomienionych ſłowach mówi o Wolności, którą Chrześcianie od Chryſtuſa Pana Zbawiciela Swiata otrzymali; która nayprzedniey w tym zależy; że ſumienie tych, którzy uwierzyli w Jezuſa nie ieſt przymuſzone inaczey wierzyć i żyć, tylko podług naylepſzego przeświadczenia; które gruntowna znaiomość Nauk Chryſtuſa Pana w ſercach ich ſprawuie.

W początkowych Zborach Chrześciańſkich, od SS. Apoſtołow zafundowanych, byli ludzie, z Narodu Zydowſkiego nawroceni, którzy przywykł-

ſzy do Uſtaw i Obrządkow zakonu Moyżeſzowego, przeſtrzeganie onych za rzecz potrzebną ſądzili; i dla tego drugich, którzy Naukę Zbawiciela przyięli, do przeſtrzegania tych Obrządkow ſtarozakonnych przymuſzać chcieli. Ale Paweł S: przeciwiaiąc ſię temu, nauczał: że uſtawy ſtarozakonne będąc wyobrażeniem tego, co Chryſtus Pan wykonał, na nim ſię ſpełniły; a zatym od niego ſą znieſione, że więc Chrześcianie od obowiązku przeſtrzegania onych zupełnie ſą uwolnieni; do tego zmierzaią ſłowa Apoſtolſkie którem namienił: *Stoycie tedy w tey Wolności, którą nas Chryſtus wolnemi uczynił.*

Podług nauki Apoſtołow i ſamego Chryſtuſa Pana; Religia, którą on na świat wprowadził, nie ma podlegać żadney niewoli. Wiara i Poſłuſzeńſtwo każdego Chrześcianina maią bydź dobrowolne, funduiące ſię na naylepſzym przeświadczeniu gruntowney znaiomości i ſumienia. Swięty Paweł mowi: *gdzie ieſt Duch Pańſki, tam ieſt i wolność* (a) *ku wolności powołani ieſteście Bracia; tylko pod zaſłoną tey wolności ciału nie* (pozwalaycie) to ieſt, namiętnościom waſzym niedogadzaycie (b) *ale baczcie; aby znadź ta wolność waſza niebyła mdłym ku zgorſzeniu* (c). Kto uważa nauki i rozkazy Chry-

(a) 2 Epiſt. ad Corinthos Cap. III. v. 17.
(b) Epiſt. ad Galatos Cap. V. v. 13.
(c) 1 Epiſt. ad Corinth. Cap. VIII. v. 9.

ſtuſa Pana, które powſzechną miłość braterſką, bezſtronną dobroczynność, i życzliwe iednych drugim uſługowanie, za nayprzednieyſze powinności każdemu zalecaią; które nam przykład naydoſkonalſzey miłości Zbawiciela ku wſzyſtkim ludziom do naśladowania wyſtawiaią; ten przyznać muſi, że wſzyſtkie do tego zmierzaią, aby każdy miał tę wolność Bogu ſłużyć w ſzczerości ſerca, ochotnym i dobrowolnym umyſłem podług przeświadczenia ſumienia ſwego.

Naſza wolność, którą nas Bóg przez Jezuſa Chryſtuſa udarował, nietylko w tym zależy, że nie ieſteśmy przymuſzeni do przeſtrzegania obrządkow ſtarozakonnych, ale też w tym, że w Religii i w Nabożeńſtwie możemy ſię rządzić podług nauk i rozkazow Zbawiciela, które z piſm Ewangeliſtow i Apoſtołow SS. poznawamy i o których prawdzie w ſumieniu ſwym przeświadczeni ieſteśmy. *Naſza* wolność w Religii ſzczególnie w tym zależy, że iako Obywatele kraiu od zwierzchności kraiowey nieieſteśmy przymuſzeni wierzyć i czynić przeciwko przeświadczeniu ſumienia naſzego; że bez przeſzkody możemy to wykonywać, co za powinność ſwoię uznawamy. *Naſzą* wolnością w tym kraiu ſą wſzyſtkie prawa przywileie i ſwobody, które nam od Naywyżſzey Zwierzchności ſą nadane, i niewzruſzonym prawem świątobliwie zabeſpieczone. We-

dług których wolno nam w Religii naſzey to czynić, do czego ſię czuiemy bydź obowiązani, a tego zaniechać, co według znaiomości Nauk Chryſtuſowych, którą mamy, nam ſię zdaie bydź niepotrzebne. Tę więc wolność, którą iako Obywatele tego kraiu mamy, powinniśmy ſobie iako naydrożſzy dar łaſki Bożey i iako nayſzacownieyſzy kleynot od Naywyżſzey kraiowey Zwierzchności nam darowany, wielce poważać, i oney wdzięcznym ſercem zażywać. Do tego napomina nas Apoſtoł S. Paweł, gdy mówi: *Stoycie w tey Wolności, którą nas Chryſtus wolnemi uczynił.*

Zebyście iednak, *naymilſi Chrześcianie!* do godnego poważania ſobie Wolności Waſzey tym bardziey zachęceni byli; chcieycie z pilnością uważać, iak drogim i nieoſzacowanym kleynotem ieſt ta wolność, którą teraz macie w Religii.

Wolność w Religii ieſt wielką pomocą do pomnożenia prawdziwey doſkonałości, każdemu Chrześcianinowi potrzebney. Coż może bydź człowiekowi drożſzego nad Religią, którą wyznawa, którą podług ſwego przeświadczenia przyimuie? Coż może bydź pożytecznieyſzego, iak kiedy każdemu wolno myśleć i mówić o tym, co onego naybardziey intereſſuie, i w czym on nadzieię zbawienia ſwego pokłada? Przez to bowiem może ſię uwolnić od wątpliwości i przekonać o prawdzie;

przez to znaiomość Religii znacznie ſię rozſzerza pobożność ſię pomnaża, i ſzczęśliwości nam przybywa. Gdzie wolność w Religii panuie, tam Religia pokazuie ſię ludziom w przyiemney poſtaci, każdy poznawa iey ſzacowność i pożyteczność. Każdy zniey czerpa pociechę, każdy w niey znayduie ważne pobudki do wypełnienia obowiązkow, każdy przez nauki Religii, które dobrowolnie z przeświadczeniem przyimuie, do Synowſkiey ufności, miłości, boiaźni Bożey i do nieobludney pobożności zachęcony bywa.

Wolność w Religii pomnaża prawdziwą cnotę miedzy ludźmi. Albowiem kiedy to co czynić i czego zaniechać, to co myśleć, czemu wierzyć, czego ſię ſpodziewać albo obawiać powinieniem, ſam bez przeſzkody uważać; kiedy o prawdzie wiary moiey, o moich powinnościach i o pewności nadziei moiey ſamego ſiebie przeświadczyć, a według przeświadczenia mego żyć mogę; tedy właſne ſerce moie do tego mię pobudza; tedy ſię mocno trzymam tego, com za prawdę uznał; tedy dobrowolnie czynię to, com czynić powinien; tedy ſzczerze nienawidzę to złe, którego ſię wyſtrzegam, i mam prawdziwie upodobanie w tym dobrym, które wykonywam; tedy nietylko to czynię co czynić muſzę, ale czynię wſzyſtko, co czynić mogę; a w ſkrytości tak ſobie przed Bogiem poſtępuię, ia-

ko

ko ſię na iawie przed ludźmi pokazuię; tym ſpoſobem ieſtem tak cnotliwym iako według Religii Zbawiciela być powinienem.

Maiąc wolność w Religii, zażywamy prawdziwey ſzczęśliwości cywilney w tym kraiu, którego Obywatelami ieſteśmy. Maiętność, ſława i życie naſze ieſt nam zabezpieczone. Nie mamy racyi obawiać ſię prześladowania; możemy wſzyſcy podług ſtanu i powołania ſwego, wypełniać powinności dobrego Obywatela i Oyczyznie bydź pożyteczni. Maiąc wolność w tey Religii, którą wyznawamy, rządziemy ſię właſnym ſumieniem! naſza Wiara funduie ſię na przeświadczeniu, żadna wątpliwość, żadna różność w zdaniu nieczyni nas nieſpokoynymi. Co wiemy, to pewnie wiemy. Czemu wierzymy, temu mocno wierzymy; czego ſię ſpodziewamy, tego ſię z ufnością ſpodziewamy; co czyniemy, to czyniemy dobrowolnie i z radością. Dobre świadectwo ſumienia ſprawuie w ſercach naſzych miłą ſpokoyność, a my doznawaiąc tych korzyści, których nam wolność naſza użycza, czuiemy to żeśmy ſzczęśliwemi.

Znaiąc więc tak wielki ſzacunek tey Wolności, którą, iako Chrześcianie mamy w tym kraiu miedzy Wſpół-Wyznawcami Imienia Chryſtuſowego, powinniśmy tey Wolności dobrze zażywać, i ſtarać ſię, abyśmy z niey iak naywięcey korzyſtaiąc gorliwemi chwalcami Bożemi i pożytecznemi Obywatelami za-

wſze ſię pokazywali. Powinniśmy wſzyſtkiego ſię wyſtrzegać, co naſzym prawom i przywileiom może bydź ſzkodliwego, albo przez co byśmy ten tak drogi Kleynot Wolności utracić mogli. Niepowinniśmy tego czynić, do tego nas nikt nieprzymuſza, ani tego zaniedbywać, do czego nas Religia naſza obowięzuie; i do czego nam Wolność naſza ſpoſobność podaie. *Stóymy tedy w tey wolności.* Czyńmy wſzyſtko, co według Nauki Chryſtuſa Pana czynić powinniśmy. Niezaniedbywaymy Nabożeńſtwa; niebądźmy opieſzałemi w wypełnianiu rozkazow Boſkich; niebądźmy niedbałemi w tym co zmierza ku pomnożeniu chwały Bożey, ku zbudowaniu bliźnich naſzych, i ku utwierdzeniu tey Wolności którą mamy. Gdy nam wolno zaradzać o dobro Zborow naſzych; czyńmy to z przyſtoyną gorliwością i pilnością. Gdy nam wolno podług naſzych obrządkow Akty Nabożeńſtwa odprawiać; odprawiaymy ie z bogoboyną uczciwością; gdy nam wolno Boga chwalić w ſzczerości ſerca; niewymyślaymy nowych obrządkow, które do pobożności nie ſłużą. Maiąc zupełną Wolność; wyſtrzegaymy ſię wſzyſtkiego, przez co byśmy ią utracić mogli. Nadewſzyſtko unikaymy niezgody tak miedzy ſobą, iako też z Bracią naſzą od których ſię w Nabożeńſtwie różniemy. Albowiem zgoda i ſpokoyność ieſt naymocnieyſzą twierdzą Wolności naſzey; ale ci, którzy

pokoy i zgodę zrywaią, wydzieraią nam ten Kleynot Wolności Naſzey i podaią nas na zgubę. Oſobliwie unikaymy zgorſzenia, abyśmy nikogo żadnym ſpoſobem nieobrażali. Im większa ieſt naſza Wolność, tym uſilniey ſtaraymy ſię, abyśmy ſłodkich owocow iey pożywali, i abyśmy żyiąc w pokoiu i w beśpieczeńſtwie doznawali wſzelkiey ſzczęśliwości. We wſzyſtkich okazyach pokazuymy ſię iako prawdziwi Wyznawcy Nauki Chryſtuſa Pana, abyśmy tę Naukę iego nienaganionemi poſtępkami zdobili; i aby ci, którzy nas nieznaią, albo ci, którzy z niewiadomości, lub uprzedzenia dotąd źle o nas trzymali, widząc chwalebne i cnotliwe poſtępki naſze, zdanie ſwoie odmienili, a nam ſprzyiaiąc i nas kochaiąc Wolności naſzey nam niezazdrościli, ale ią mocą i powagą ſwoią utrzymywali. Tym ſpoſobem Chwałę Bożą pomnożemy, wolność naſzę utwierdziemy i prawdziwie ſzczęśliwemi ſię ſtaniemy.

Tey wolności, o którey mowiłem znacznych iuż doznawamy pożytkow, między któremi wyſtawienie tego przybytku Pańſkiego ieſt iednym z nayprzednieyſzych. Ktoż z *Was kochani Bracia!* przekonanym będąc, że wolność w Religii naydroższym ieſt kleynotem, niemiał by ſię z tego w ſercu ſwym weſelić i cieſzyć, że do tego Domu Chwały Bożey będzie mogł przychodzić i w nim Bogu powinne u-

ſzanowanie oddaiąc, nauk zbawiennych ſłuchać, naydroższe Swiętości przyimować, i w pobożności ſię ćwiczyć. Tu będzie to mieyſce, z którego niebieſkie dary, i zbawienney łaſki Bożey upominki każdy pokutuiący grzeſznik odbieraiąc, dla ſtrapionego ſerca ſwego znaydzie pożądaną pociechę. Ktoż z *Was* niemiałby iuż teraz iawnie wſzyſtkim tu przytomnym obiawić tey Radości, którą ſerca waſze ſą napełnione? Ktoż z *Was* niemiałby dziś głoſno oświadczyć tey wdzięczności, którą Bogu, którą Zwierzchności kraiowey, którą temu Miaſtu, którą wſzczególności różnym oſobom winni ieſteście?

Wdzięczność należy od was Bogu, którego łaſkawa opatrzność przywróciła wam tę wolność; że podług przeświadczenia ſumienia Waſzego chcąc Bogu ſłużyć, Jmieniowi Jego Nayświętſzemu, ten przybytek Chwały iego, ten Kościoł bez żadney przeſzkody wyſtawić możecie. *Coż oddamy Panu za wſzyſtkie Dobrodzieyſtwa iego, które nam uczynił. Ofiaruymy mu ofiarę chwały, i wzywaymy imienia iego, oddaymy śluby naſze Panu, przed wſzyſtkim ludem iego, tu w przyſiąkach Domu Pańſkiego* (d). *chwalmy Pana, ktòry Jeruzalem buduie a rozproſzonego Izraela zgromadza* (e). *Chwalmy Pana, który ſię do nas nawròcił w miłoſierdziu, i dał nam*

(d) Pſalm 116. v. 12, 17. 18. 16.
(e) Pſalm 148. v. 2.

tę pociechę, iż możemy zbudować Dom imieniowi iego (f). On chce mieszkać w pośrzod nas (g). Aby imię iego od nas chwalone było. Niech się tedy zmocnią ręce wasze, mówi Pan zastępow, bo założony iest Dom Pana zastępow, a Kościoł ma bydź dokończony; czyie ręce założyły ten Dom, tego ręce dokonaią go, a dowiesz się, że usta Pańskie mówiły; bo ktożby wzgardził dniem małych początkow, ponieważ się weselą wszyscy patrząc na ten kamień; który ma bydź położony (h).

Oddaycie Hołd wdzięczności waszey Nayiaśnieyszey Rzeczypospolitey i Nayiaśnieyszemu Jey Rządcy, pod którego szczęśliwym Panowaniem te Prawa, Przywileie i Swobody, nam wyznawcom Imienia Chrystusowego są nadane i przywrócone, które nam zapewniły Wolność i zabezpieczyły naszę szczęśliwość. Niechże pod mocną Obroną Naywyższey Opatrzności, całość potęga i trwałość tey Oyczyzny na wieczne czasy utwierdzona zostanie; aby żadne nieprzyiacielskie zamysły oney zaszkodzić niemogły. Niech też będą przedłużone dni Panowania Nayiaśnieyszego Króla Oyca Oyczyzny. Niech czerstwość naydoskonalszego zdrowia i szczęśliwy los nieodmiennych pomylności Jemu służą

(f) Zacharyas Cap. I. v. 16.
(g) 1. Regum VI. 13.
(h) Propheta Zacharias Cap. VIII. 9. Cap. IV. 9. 10.

w niezmierzone lata, abyśmy pod cieniem Berła iego miły ſpoczynek znalazłſzy ſłodkich Owocow Wolności naſzey bez przeſzkody zażywać mogli. Niech ſława mądrości i łaſkawości Jego po całym świecie ſłynąca od potomności z wdzięcznością i z radością wſpominana będzie.

I *Wam Przezacnym tego ſławnego Miaſta Rządcom i Obywatelom* nieſiemy dziś Ofiarę nayżywſzey Wdzięczności. Przywiley na kupienie tego mieyſca, któreśmy Bogu poświęcić umyślili zabeſpieczaiący nam te własność, od *Was* dany i podpiſany i w te fundamenta ſchowany; zoſtanie na zawſze Pamiątką tey łaſki, którąście nam wyświadczyli, która od nas drogo poważana i od potomności z wdzięcznością wſpominana będzie. A maiąc zupełne zaufanie w łaſkawym ſercu Społ-obywatelow różney kondycyi, będąc upewnieni o *Ich* przyiaźni i życzliwości, tę uſilną do *Nich* zanoſiemy prożbę, aby pozwalaiąc nam z ſobą żyć w zgodzie i w nieprzerwanym pokoiu, i zoſtawuiąc nienaruſzoną tę Wolność, ktòrey nam Prawa Oyczyzny użyczaią, zawſze ſię od nas tey wdzięczności ſpodziewali, którą im iako ſpol-obywatelom winni ieſteśmy.

A iakiemiż ſłowy mam oświadczyć wdzięczność całego zgromadzenia Ewangelickiego *Wam Godni Mężowie!* ktòrzyście Waſz Urząd Starſzeń-

ſtwa tak znacznie przyozdobili, uczyniwſzy ſtaranie, aby to mieyſce kupione, i ten Dom Chwały Bożey na nim był poſtawiony. Jak nieśmiertelną uczyniliście ſobie pamiątkę, żeście tak wſpaniałe Dzieło z pobożney gorliwości rozpocząwſzy, wielkie podeymuiąc trudy, roztropnością i pilnym ſtaraniem do tego ſtanu przyprowadzili, w którym go dziś widziemy.

Szczególna wdzięczność należy każdemu z tych, którzy według przemożenia z doſtatkow ſwoich znaczną ſzczodrobliwość pokazawſzy, potrzebie Waſzey tak dalece wygodzili, że można było to koſztowne Dzieło rozpocząć i do tego ſtanu przyprowadzić. Wy ſami daliście z ſiebie dobry przykład, i ieſzcze nieprzeſtaiecie chwalebney gorliwości Waſzey ku Bogu pokazować; którzykolwiek tedy z Dawidem S. mówić mogą: ia w ſzczerości ſerca mego ochotniem ofiarował to wſzyſtko (i); ci niechay ſię hoynego błogoſławieńſtwa od Boga ſpodziewaią.

Kończę tę mowę moię do którey mi ta Uroczyſtość *Waſza, kochani Bracia!* była okazyą, uprzeymym powinſzowaniem *Wam* tak wielkiey pomyślności; gorliwe wyſyłaiąc modły przed Nayświętſzy Maieſtat Boży: aby to rozpoczęte Dzieło ku Chwale iego od *Was* ſzczęśliwie zakończone zoſta-

(i) 1. Chron. Cap. XXIX. v. 17.

ło; życząc abyście w tey świątnicy Boga chwalić, a słodkich Owocow gorliwey pobożności *Waszey* bez przeszkody w naydłuższe lata zażywać mogli; którey pamiątka potomności *Waszey* na przykład wystawiona, niechay zostanie wieko trwała. Te życzenia moie niech spełni ten Pan który może nadewszystko uczynić daleko obficiey, niżeli prosimy albo myślemy. Jemu niech będzie Chwała w Kościele przez Jezusa Chrystusa po wszystkie czasy na wieki wiekow, Amen (k).

(k) Epist. Pauli ad Ephes. Cap. III. 20, 21.

